

1 Inledning

Jag undervisar tyskar i svenska på folkhögskolan i Nürnberg med omgivningar. Inför uppgiften att utföra en performansanalys av en elevtext lät jag mina mest avancerade elever skriva en uppsats om vad de tyckte var svårt i svenskans uttal. Eleverna hade just påbörjat sin tredje termin svenska och därmed läst 60 lektioner. Det är inte särskilt mycket grammatik man har hunnit gå igenom då: substantivens genus, numerus och bestämdhet, i plural dock bara obestämd form, av verbens tempusformer enbart presens, ingen adjektiv- eller adverböjning, inga bisatser. Med de förutsättningarna är det inte lätt att skriva en fri uppsats. Jag valde därför en text skriven av en elev som har bott tio månader i Sverige och således kan lite mer än de andra. "Lite" är rätta ordet, för det var tyvärr mest engelska hon lärde sig i Sverige. Kursen hon gick hölls på engelska och även privat omgavs hon nästan enbart av engelska. P., som jag kommer att kalla henne här, är en akademiker i 25-årsåldern. Hon läser sista terminen ekonomi på den tyska motsvarigheten till Handelshögskolan och har studerat minst tre främmande språk.

2 Analysmetod

Den analysmetod jag kommer att utgå ifrån är hämtad från två artiklar av Bergman & Sjöqvist och Bergman & Abrahamsson (se litteraturlistan på slutet). Dessutom har jag till viss del inspirerats av en tom mall som heter "Schema för performansanalys" och som består av fyra sidor med enbart rubriker. Vem som har utarbetat den mallen vet jag tyvärr inte, jag fick den av en kurskamrat på aprilseminariet i Stockholm.

3 Elevens text

Två år sedan var jag i Sverige och studerade där för tio månader. Kursen var i engelsk men jag också besökte en svenska kurs. Jag försökte att tala svenska, men alltid jag frågade i svensk jag fick ett svar i engelsk eller i tysk.

Nu besöker jag igen en svenska kurs och jag lära riktigt svenskt uttal och det är inte lätt. Men vad är svårt i svenskans uttal?

För det första är svenska inte en språk vilken man har i örat som engelska, spanska eller franska.

För det andra talar man inte ut ord som man skriver ord för oss tysk är det svår. Svenska har många olika uttal regler för konsonanter och vokaler och också många ord utan regel vilket uttal måste man lära.

Svenska har nio vokaler men med varje vokal med olika uttal. En vokal kann vara kort eller lång och klangfärgen kann växla. Lika ordet kann ändra betydelsen med uttalet.

För mig är liten olikheter av uttalet svårt i svenskans uttal, men jag hoppas jag är bättre som för två år.

4 Analys

4.1 Lexikon

Preposition	Nominalfras (NP)		
	Framföreställd bestämning	Huvudord	Efterställd bestämning

Performansanalys

LHS/Tvåspråkighet och andraspråksinläring

Madeleine Midenstrand

2004-04-17

	två	år	sedan
		jag	
i		Sverige	
för	tio	månader	
		kursen	
i		engelsk	
		jag	
	en	svenska kurs	
		jag	
		svenska	
		jag	
i		svensk	
		jag	
	ett	svar	
i		engelsk	
i		tysk	
		jag	
	en	svenska kurs	
		jag	
	riktigt svenskt	uttal	
		det	
		vad	
i	svenskas	uttal	
		svenska	
	en	sprak	vilken man har i örat
		engelska	
		spanska	
		franska	
		man	
		ord	
		man	
		ord	
för	oss	tysk	
		det	
		svenska	
	många olika	uttal regler	
för		konsonanter och vokaler	
	många	ord	

Performansanalys

LHS/Tvåspråkighet och andraspråksinläring

Madeleine Midenstrand

2004-04-17

utan		regel	
		uttal	
		man	
		svenska	
	nio	vokaler	
med	varje	vokal	
med	olika	uttal	
	en	vokal	
		klangfärgen	
		ordet	
		betydelsen	
med		uttalet	
för		mig	
	liten	olikheter	av uttalet
i	svenskas	uttal	
		jag	
		jag	
för	två	år	

Verbfras (VP)			Övrigt		
Finit verb	Infinit verb	Partikel/reflexivt pronomen	Adverbialfras (ADVP)	Adjektiv	Pronomen
var			två år sedan	riktigt	jag
studerade			där	svenskt	jag
var			för tio månader	lätt	jag
besökte			också	svårt	jag
försökade	att tala		alltid	svår	jag
frågade			nu	olika	jag
fick			igen	olika	jag
besöker			inte	kort	det
lära (=lär)			för det första	lång	vad
är			inte	liten	vilken
är			för det andra	svårt	man
är			inte	bättre	man
har			också		man
talar		ut	lika (=likaså)		oss
skrivlar			för två år		det
är					många

Performansanalys

LHS/Tvåspråkighet och andraspråksinläring
Madeleine Midenstrand

2004-04-17

har				många
måste	lära			vilket
har				man
kann	vara			varje
kann	växla			mig
kann	ändra			jag
är				jag
hoppas				
är				

4.2 Meningsbyggnad

Meningsbyggnad	
Huvudsats	Bisats
Två år sedan var jag i Sverige	
studerade där för tio månader	
kursen var i engelsk	
jag också besökte en svenska kurs	
jag försökade att tala svenska	alltid jag frågade i svensk
jag fick ett svar i engelsk eller tysk	
nu besöker jag igen en svenska kurs	
jag lära riktigt svenskt uttal	
det är inte lätt	
men vad är svårt i svenskas uttal	
för det första är svenska inte en språk	vilken man har i örat som engelska, spanska eller franska
för det andra talar man inte ut ord	som man skriver ord
för oss tysk är det svår	
svenska har många olika uttal regler för konsonanter och vokaler och också många ord utan regel	vilket uttal måste man lära
svenska har nio vokaler men med varje vokal med olika uttal	
en vokal kann vara kort eller lång	
klangfärgen kann växla	
lika ordet kann ändra betydelsen med uttalet	
för mig är liten olikheter av uttalet svårt i svenskas uttal	
jag hoppas	jag är bättre som för två år
Konnektorer:	Konnektorer:
och, men, men, och, och, men, och, men, och, men	när (utelämnat), vilken, som, vilket, att (utelämnat)

5 Bedömning

5.1 Kommunikativ och innehållslig kvalitet

P. vet vad hon talar om och lyckas också förmedla det hon vill ha sagt trots ett begränsat ordförråd och begränsade grammatiska kunskaper. Innehållet är situationsbundet, det mesta är konkret kunskap med ganska få egna reflektioner. Texten har en tydlig struktur med en inledning med bakgrundsinformation, sedan en logisk övergång till själva ämnet som även upprepas i texten, och efter ämnesbehandlingen kommer så en personlig slutkläm. Jag bedömer både den kommunikativa och den innehållsliga kvaliteten som hög trots det situationsbundna och konkreta innehållet, vilket säkert till stor del beror på ämnesvalet.

5.2 Språklig kvalitet

5.2.1 Lexikon

Nominalfraserna består av substantiv och pronomen med få framförställda och bara ett par efterställda bestämningar. Den i särklass största ordklassen är just substantiv, varav de flesta är konkreta och högfrekventa. Många upprepas också många gånger, men det är mest på grund av att ämnet kräver det. Den näst största ordklassen är verb, 30 stycken, varav ca hälften är olika. Inga reflexiva verb förekommer och inte heller några partikelverb, utom ett som är felaktigt: "tala ut" i stället för "uttala". Samtliga infinita verb är infinitiv. Bland pronomen dominerar *jag*.

Prepositionerna är bara fyra olika, *i*, *för*, *med* och *utan*, och merparterna av prepositionsfraserna uttrycker tid och rum. Tolv adjektiv används, de flesta olika men alla högfrekventa. Adverbena är av olika slag, även de vanligaste satsadverbialen förekommer (*inte*, *alltid*). Inget s.k. t-adverb förekommer dock, men dem har vi ju inte heller kommit till än i grammatiken.

Allt det ovanstående tyder på nybörjarnivå.

5.2.2 Ordböjning

P. använder både obestämd och bestämd form korrekt men gör ett genusfel. Av de åtta olika substantiven i plural är bara ett felböjt, och av de tolv adjektiven är bara två felböjda. Även de flesta verb är rätt böjda, 24 av 30. Av de sex felaktigt konjugerade finita verben är fem i presens och bara ett i preteritum. P. behärskar alltså både adjektivkongruens och preteritumformer relativt väl, trots att vi i vår kurs inte har behandlat dem än.

Trots att ordböjningen överlag är bra vacklar P. ändå mellan korrekta och felaktiga lösningar och alla adjektiv är inte adekvat använda ("liten olikheter"), vilket fortfarande innebär nybörjarnivå.

5.2.3 Meningsbyggnad

Meningarna består till största delen av huvudsatser. Av de 23 satserna har två tredjedelar rak ordföljd och en tredjedel har en annan satsdel i fundamentet, oftast ett adverbial. Av de senare har fyra fel ordföljd. (Då räknar jag inte satsen "alltid jag frågade i svensk" eftersom jag anser att den ordföljden är rätt, det är bara ordet "när" som är utelämnat.) Den avancerade konstruktionen "för det första – för det andra" är korrekt använd. Satsfogningen i huvudsatserna sker bara med hjälp av *och* och *men*, i samtliga bisatser antingen med en felaktigt använd eller en utelämnad konjunktion. Tempusformerna är presens och preteritum.

Ovanstående är nästan som hämtat ur litteraturens beskrivning av nybörjarnivån.

5.2.4 Kommunikationsstrategier

Eftersom P.:s modersmål är tyska drar hon sig inte för att skriva även sådant hon inte kan. Hon

översätter helt enkelt direkt från tyska och hoppas att det blir rätt, vilket det ju i många fall blir. Hon kan substantivet ”uttal” men inte verbet ”uttala”, och då chansar hon på att presens heter ”talar ut” (ty. spricht aus), adjektivet ”rätt” blir ”riktigt” (ty. richtig), det tyska idiommet ”etwas im Ohr haben” översätter hon ordagrant. Men under sin tid i Sverige var ju P. omgiven av engelska, och det märks också i texten. Konstruktionen ”två år sedan” är varken svensk eller tysk (ty. vor zwei Jahren) utan direkt översatt från engelska, och det är också ”för tio månader”. Andra gången hon vill säga ”för två år sedan” tar hon dock till den tyska konstruktionen, ”för två år”. P. verkar inte ha några problem att hitta strategier för att få fram det hon vill ha sagt.

5.3 Vilken nivå?

Analysen visar att merparten av de språkliga kvaliteterna motsvarar genomsnittlig nybörjarnivå. Sammanfattning: Ganska begränsat ordförråd med egna nybildningar, situationsbundet språk, bland ordklasserna dominerar substantiv och verb, av de övriga används de mest frekventa orden, inga partikelverb. P. behärskar inte de grundläggande grammatiska strukturerna helt än utan vacklar mellan korrekta och felaktiga lösningar. Nominalfraserna består till största delen av enkla substantiv och meningsbyggnaden är enkel med nästan bara huvudsatser med *och* och *men* som de vanligaste konjunktionerna. De vanligaste verben böjs inte alla korrekt i presens och preteritum. Några få försök att spetsställa adverbial förekommer, vilket ibland resulterar i fel ordföljd.

Den kommunikativa och innehållsliga kvaliteten ligger på en högre nivå än den språkliga och motsvarar P.:s akademiska nivå.

5.4 Förtjänster

Textens stora förtjänster ligger i innehållet. Det är bra strukturerat, allt för ämnet väsentligt finns med, och omvänt är allt som finns med väsentligt och även fullt begripligt.

Språkligt sett verkar det som om P. håller på att tillägna sig verbens presens- och preteritum-former. Ibland blir det rätt (talar, besökte), ibland fel (skrivar, försökade), men det blir oftare rätt än fel och det visar att det är på väg åt rätt håll.

5.5 Att utveckla

Som jag skrev i inledningen har P. inte hunnit lära sig särskilt mycket grammatik ännu. Hon behöver fortsätta att läsa svenska i flera terminer till för att tillägna sig all den grammatik som vi inte har gått igenom än. Om man inte har fått lära sig att adjektivet ”liten” heter ”små” i plural kan man inte heller använda det, har man aldrig läst en text med bisatser känner man inte till några underordnade konjunktioner, o.s.v. Det är alltså framför allt den språkliga sidan som måste utvecklas: P. behöver helt enkelt utöka sin grammatiska kunskap och sitt ordförråd för att kunna uttrycka det hon vill säga.

6 Slutord

Den här analysmetoden är säkert outhärlig i andraspråkssammanhang i Sverige där flera lärare har behov av att diskutera sina gemensamma andraspråkselever. ”För att kunna diskutera elevernas förutsättningar att klara undervisningen behöver lärare ett gemensamt språk och en gemensam terminologi”, skriver Bergman & Abrahamsson (s. 10). Som enda lärare i främmande språk på frivilliga kvällskurser utomlands är metoden inte relevant för mig. Jag är inte ens säker på att metoden går att tillämpa på elever som inte har tillägnat sig all grundläggande grammatik än, jag hittar ingen uppgift om det någonsin i litteraturen.

Performansanalys

LHS/Tvåspråkighet och andraspråksinläring
Madeleine Midenstrand

2004-04-17

Referenslitteratur

Bergman, P. & Abrahamsson, T. (2004). *Bedömning av språkfärdigheten hos andraspråkselever*.

Lund: Studentlitteratur. (stencil, 28 s.)

Bergman, P. och Sjöqvist, L. (1992). Att skriva på sitt andraspråk – en bedömningsmall. I:

Bergman, P., Sjöqvist, L., Ljung, B. & Bülow, K. *Två flugor i en smäll – att lära (på) sitt andraspråk*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.